

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

570

שיחת רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • מסעי תשפ"ב

תורה היא הרפואה היחידה ליצר

זוהי המציאות, שעסק התורה משפיע קדושה נגד היצר הרע, ומי שיכול ויש לו זמן ואינו מנצל את כל הזמן לעסק התורה, יש ירידה רוחנית! וכאמור זה תלוי לפי המציאות, כל אחד לפי כוחו ומצבו, ויכול להיות מי שאין לו הרבה זמן, אבל צריך לנצל את כל הזמן שלא תהיה בטלה, ואם יש בטלה אזי היצר הרע שולט, ורק תורה היא העצה נגד היצר הרע.

וכבר אמרו חז"ל (קידושין ל, ב) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, ומובא עוד בגמרא (בי"ב טז, א) שאיוב בא בטענות, שהרי יש יצר הרע, ומה אדם יכול לעשות נגד היצר הרע, והשיבו לו, כי הקב"ה ברא את היצר הרע וברא לו את התורה תבלין, שהתורה היא הרפואה כנגד היצר.

ובמסילת ישרים פרק ה' כתב: "והנה פשוט הוא, שאם הבורא לא ברא למכה זו אלא רפואה זו, אי אפשר בשום פנים שיירפא האדם מזאת המכה בלתי זאת הרפואה, ומי שיחשוב להינצל זולתה, אינו אלא טועה, ויראה טעותו לבסוף כשימות בחטאו".

וכתב שם "הא למה זה דומה, לחולה שדרש ברופאים והכירו חוליו ואמרו לו שייקח סם זה, והוא מבלי שיתקדם לו ידיעה במלאכת הרפואה, יניח הסם ההוא ויקח מה שיעלה במחשבתו מן הסמים, הלא ימות החולה ההוא ודאי. כך הדבר הזה, כי אין מי שמכיר בחלי היצר הרע ובכוחו המוטבע בו אלא בוראו שבראו, והוא הזהירנו שהרפואה לו היא התורה, מי איפוא יניחה ויקח מה שייקח זולתה ויחיה?!"

והיינו שאם הקב"ה, שהוא ברא את האדם וברא גם את היצר הרע, הוא אמר שהתורה היא התבלין, אם כן ודאי שזהו התבלין היחידי, ואין שום עצה ודרך אחרת לעמוד כנגד היצר הרע, רק עסק התורה.

הסייעתא דשמיא כשאדם עושה מה שהוא יכול

ובגמרא בקידושין שם הובא עוד הפסוק "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו השם לא יעזבו בידו", ואמרו על זה, יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו שנאמר 'צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו' ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו שנאמר 'אלוקים לא יעזבו בידו'. והיינו, שירשע זה היצר הרע, שמבקש להחטיא את האדם ולהמיתו, מיתת הנשמה, והשם לא יעזבו בידו - צריך סייעתא דשמיא, כי היצר הרע חזק מאד, ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, ולכן צריך שהקב"ה יעזור.

אבל מתי הקב"ה יעזור? רק בזמן שהאדם בעצמו עשה כל מה שבכוחו, וכמו שכתב במסילת ישרים סוף פרק ב' "אם האדם מפקח על עצמו אז הקב"ה עוזרו וניצול מן היצר הרע, אבל אם אינו מפקח הוא על עצמו ודאי שהקב"ה לא יפקח עליו, כי אם הוא אינו חס - מי יחוס עליו? והוא כענין מה שאמרו (ברכות לג, א) כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו, והוא מה שאמרו (אבות א, יד) אם אין אני לי מי לי".

וכן מובא בשם הגר"א (קול אליהו סוכה) "מתי עוזר לו הקב"ה? בזמן שעשה האדם כל מה שבכוחו לעשות לכבוש את יצרו, והגיע למדרגה כזו ש'אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לי לעשות יותר, מפני שכבר בא עד קצה גבול יכולתו במעשהו ואין לאל ידו לעשות יותר, אז ישלח עזרו מקודש ולא יעזבו בידו! אולם אם יש לו יכולת עדיין לעשות יותר ממה שעשה כבר ואינו עושה, גם השם לא יעזור לו", עכ"ל.

והיינו שרק אם האדם עושה בעצמו כמה שהוא יכול, ומתאמץ, ועוסק בתורה, ולומד ספרי מוסר, אז הקב"ה עוזרו, אבל אם אינו עושה מה שבכוחו לעשות, למה לעזור לו. תעשה, ואז תקבל עזרה! ומדוע שיעזרו לך אם אינך עושה?! ורק אם 'אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לי' - שכבר עשה כל מה שביכולתו לפי כוחותיו ואינו יכול יותר, אז הקב"ה עוזרו, אבל אם הוא יכול אך מתעצל ורוצה לנוח, לא מפני שזקוק למנוחה, אלא מאהבת המנוחה והבטלה, אזי אין סייעתא דשמיא!

וברוך השם זה בדינו, ואנו יכולים לעסוק בתורה, וללמוד מוסר, אבל זה תלוי בנו גם כן, לנצל באמת את כל האפשרות, כל אחד לפי מצבו, לעסוק בתורה שהיא התבלין נגד היצר הרע, ואז יש הבטחה שהקב"ה יעזור.

חורבן בית המקדש וסיבתו

חטא החורבן, מה היה החטא שהביא לחורבן בית המקדש, אמרו חז"ל (יומא ט, ב) כי בבית ראשון היו שלוש עבירות, עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, שהם שלוש העבירות החמורות ביותר, של 'ייהרג ואל יעבור', ואף על פי כן אחרי שבעים שנה כבר נבנה עוד פעם בית המקדש, לאחר שבעים שנות גלות בבל.

והטעם בזה אמרו בגמרא שם: 'ראשונים שנתגלה עוונם - נתגלה קצם', והיינו שבבית ראשון, היה החטא ברור וגלוי להם, שעברו על שלוש עבירות, ולכן נתגלה קצם, כי מאחר שידעו מהו החטא, עשו תשובה ותיקנו את החטא, ואם יש תיקון החטא כבר יש שוב בית המקדש.

[אבל בבית שני, שחרב על שנאת חנם, לא נתגלה עוונם, והחטא לא היה גלוי וברור להם, כי שנאת חנם זה חטא שבלב, שכל אחד בטוח שהוא צודק, ואינו מרגיש שחוטא בשנאת חנם, וכיון שאין החטא גלוי, לא מתקנים אותו, וזו הסיבה שנמשך החורבן עד היום].

והנה לשון הגמרא נתגלה 'עוונם', דהיינו מזיד, וכידוע שחטא זה שוגג, ועוון זה מזיד, ובדור החורבן שעברו על שלוש עבירות עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים, הם היו מזידים בזה, כי היצר הרע היה כל כך חזק, שאפילו שידעו שזה עבירה, היה קשה לעמוד כנגד היצר הרע, וזהו שאמרו נתגלה 'עוונם', שהיו מזידים.

ולמשל יצרא דעבודה זרה, אנו אין לנו מושג מהו היצר הרע של עבודה זרה, אבל בדור החורבן היה יצרא דעבודה זרה חזק מאד, וכמו שמובא בגמרא (סנהדרין קב, ב) שמנשה מלך ישראל אמר לרב אשי, אם אתה היית חי בזמן שלי, לא היית יכול לעמוד נגד היצר הרע של עבודה זרה, שהיה יצר חזק כל כך [ומנשה בסוף עשה תשובה].

וכאמור אם יש תיקון החטא והעוון, זוכים שוב לבית המקדש, ומהו בית המקדש? מקום השפעת הקדושה, בית המקדש היה משפיע קדושה על כל כלל ישראל, בכל מקום שהם, השפעת קדושה נגד היצר הרע.

עסק התורה כמו בית המקדש

ועכשיו שאין בית המקדש אמרו חז"ל (ברכות ה, א) מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד, והיינו שעסק התורה גם כן משפיע קדושה כמו בית המקדש.

ושמעתי פעם ממרן הרב מפוניבז' זצ"ל שדיבר על זה, כי גם כשהיה בית המקדש קיים, הייתה השפעת הקדושה גם מארבע אמות של הלכה, אלא שאז היה 'גם' בית המקדש ו'גם' ארבע אמות של הלכה, כי עסק התורה משפיע קדושה כמו בית המקדש, ומי שעוסק בתורה מתקדש ומשפיע קדושה, ובזמן בית המקדש היה גם בית המקדש וגם עסק התורה, אבל אם לא היו עוסקים בתורה - זה שוב היה חטא, ולא שייך שיהיה בית המקדש בלי תורה, כי ביטול תורה זה חטא, והיכן הקדושה!?

וכל זמן שהיה בית המקדש קיים, היה גם בית המקדש וגם היו עוסקים בתורה, והיו שתי סיבות להשפעת הקדושה נגד היצר הרע: בית המקדש עם עסק התורה ביחד, והיו צריכים את שתי הסיבות ביחד, תורה ובית המקדש, ובית המקדש לבד לא היה תורה אינו מספיק, אבל כיום שאין בית המקדש, גם תורה לבד משפיעה קדושה כמו בית המקדש, שהתורה היא כמו הבית המקדש, ומשפיעה אותו הדבר.

נמצא שהשפעת הקדושה ו'בית המקדש' בזמן הזה הוא 'ארבע אמות של הלכה', כי עסק התורה משפיע קדושה כמו בית המקדש! ואלו שיכולים ללמוד ואינם לומדים מחמת יצר הרע, חסרה להם הקדושה, ואמנם תלוי כל אחד לפי מצבו, ויש כאלה שלא יכולים ללמוד הרבה זמן, אבל כל אחד לפי מצבו כמה שהוא יכול ללמוד, אם הוא לא לומד כמה שיכול, זה יצר הרע, ואין לו 'בית המקדש', וזה כמו חורבן בית המקדש!

* הושלם מדברי רבינו שליט"א במקום אחר.

הצורך בחיזוק של ספרי מוסר

ואמנם הרי היצר הרע מפריע לזה, וכידוע שהיצר הרע תמיד הכי משתדל נגד תורה, מפני שתורה היא התבלין כנגדו, ולכן צריכים לעשות את הפעולות הישירות נגד היצר הרע, והעצה הידועה היא לימוד ספרי המוסר, וכמו שכתב במשנה ברורה סימן א' שתורה תבלין זה ספרי המוסר, ללמוד ספרי מוסר שנותנים יראת שמים.

ויראת שמים אינה בטבע האדם, כי אמנם יודעים שצריך להאמין, וצריך אמונה, אבל זה לא דבר טבעי שבא ממילא, ורק אברהם אבינו היה לו מדרגה כזו, שהכיר את בוראו, אבל אצל סתם בני אדם זה לא כך, וצריכים לעסוק בספרי מוסר בקביעות יום יומית להוסיף יראת שמים.

ובברכות דף ל"ב אמרו ארבעה צריכים חיזוק וכו', ופירש רש"י שם מהו חיזוק? "תמיד ובכל כוחו", והיינו שיש שני דברים הנצרכים לחיזוק, הא' שיהיה יתמיד, עם ניצול הזמן, שאין בטלה ואין סתם מנוחה, והב' בכל כוחו, כל אחד עם כל הכוח הנפשי שלו, ולא יותר מהכוחות, אבל לפי הכוחות, עם ניצול כל הכוח, ואז יש סייעתא דשמיא.

אבל אם האדם אינו עושה בעצמו מה שהוא יכול למה שיעזרו לו, ואם הוא אינו מרחם על עצמו למה שירחמו עליו.

וצריכים לדעת כי זוהי המציאות, ובה אנחנו מאושרים, שיש לנו את האפשרות הזו לעסוק בספרי המוסר, וכבר דיברנו הרבה פעמים כי מי שיש לו כל יום קביעות של כמה דקות בספרי המוסר הוא אדם אחר, והוא מאושר והבית מאושר, הוא מאושר והמשפחה מאושרת, וזה מעשים שהיו, ידוע לי הרבה סיפורים על זה, שכך המציאות, אם לומדים כל יום כמה דקות בספרי מוסר זה משפיע לחיים מאושרים, **מוסר אינו מפחיד! אלא נותן חיים מאושרים**, וזה נותן טעם בחיים, לחיים טובים ומאושרים.

וברוך השם שיש לנו את האפשרות הזו, וגם את ההבנה הזו, שבאים לשמוע דברי מוסר, ומדוע באים לשמוע? באים ליטרה! והבא ליטרה מסייעין אותו (יומא לח, ב), מי שרוצה ובא ליטרה יש לו סייעתא דשמיא, ומה נקרא יבא ליטרה? כל פעולה שאדם עושה מה שהוא יכול כדי להיות בעל מדרגה ברוחניות ובתורה, יש סייעתא דשמיא!

גם תפילה בלב מועילה לסייעתא דשמיא

וכן תפילה מועילה לסייעתא דשמיא, ואין צריך לזה דווקא את נוסח התפילה הקבוע, אלא גם תפילה בלב מועילה [ואמנם לצאת ידי חובת תפילה צריך שלוש תפילות ביום עם הנוסח הקבוע ובדיבור, והרהור לאו כדיבור דמי, אבל בנוסף לתפילות הקבועות אפשר לזכות לסייעתא דשמיא גם על ידי תפילה בלב].

וכבר סיפרנו את המעשה שהיה ביהודי מאמריקה שהגיע לארץ, והוא לא היה מאמין ולא ידע כלום על האמונה, אבל הלך לכותל המערבי כפי המנהג, וכשהגיע לכותל התעורר והתחיל לחשוב כי אם באמת כל ענייני האמונה הם אמיתיים, הוא היה רוצה שמן השמים יעזרו לו לדעת את זה, ורק חשב כך בלבו, ומיד באותו הרגע ניגש אליו אחד מהפעילים ושאל אותו אם הוא רוצה לדעת מה זה יהדות! והיינו כיון שחשב והרהר כך בלבו, זוהי תפילה בלב, ומן השמים סייעוהו בסייעתא דשמיא.

אם כן יש לנו עצה לזכות לסייעתא דשמיא, כל אחד אם יחשוב ויבקש בלבו איזה סייעתא דשמיא לעניינים הרוחניים, תורה ויראת שמים, גם ליראת שמים שייך סייעתא דשמיא, כמו שמבקשים בתפילה ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך, וכן בספר תהלים יש הרבה פסוקים ובקשות על יראה, כגון (תהלים פו, יא) יחד לבבי ליראה שמך.

[ואף על פי שאמרו (ברכות לג, ב) הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, מבקשים סייעתא דשמיא לסלק המפריעים לזה, וגם שיוזמנו לנו הדברים המעוררים ליראה. מדברי רבינו שליט"א במקום אחר].

וכאמור גם תפילה בלב מועילה על זה, ואפילו אם אדם רק חושב ומבקש בלבו שמן השמים יתנו לו סייעתא דשמיא ביראת שמים, הוא יקבל סייעתא דשמיא על יראת שמים, ואשרינו שיש לנו אפשרויות כאלה הצליח ברוחניות, בלי הגבלה! יהי רצון שמן השמים ירחמו עלינו ויתנו לנו את ההבנה לעסוק בדברים האלה ולקבל מדרגה ברוחניות.

ההצלחה תלויה בזכויות – לימוד תורה ומוסר

מתוך דברים לנציגי הציבור של 'דגל התורה' בכינוס שהתקיים השבוע

עכשיו מלאו עשר שנים לפטירת מרן רבי יוסף שלום אלישיב זכר צדיק לברכה, ולכבודו צריכים לעשות איזה דבר חשוב הנוגע לפעילות הציבורית. לכן, נציגי 'דגל התורה' צריכים לדעת, שבכל הפעולות שהם עוסקים, ברשויות ובכל מקום שהם, אי אפשר שכל אחד יסמוך על דעתו מה דרך התורה בכל ענין וענין, וצריך לברר את דעת התורה, מה דעת גדולי התורה שבודור, מה דעתם בנוגע להכריע איך להתנהג בענייני הציבור.

ועוד יש לדעת כי בשביל הצלחה צריכים זכויות! וצריך סייעתא דשמיא עם זכויות להצלחה במעשים הטובים, בצרכי הציבור הרוחניים וגם הגשמיים, והזכויות העיקריות הם לעסוק בתורה.

לכן צריכים, שתהיה בכל יום קביעות לכל הפחות חצי שעה ללמוד גמרא, ועדיף עם חברותא, וזו זכות גדולה להצלחה בזיכוי הרבים בעניינים הרוחניים. וגם צריכים שתהיה קביעות יום יומית של כמה דקות, זמן קצר, ללמוד בספרי מוסר, וספרי המוסר נותנים לאדם את הזכות וגם את השכל איך להתנהג בכל הנהגת החיים. ושני הדברים האלה, זכות עסק התורה, גמרא ממש, וזכות ספרי המוסר, הם הזכויות להצלחה.

ואמרו חז"ל הבא ליטרה מסייעין אותו, מן השמים יש סייעתא דשמיא למי שבא ליטרה, ומה נקרא 'בא ליטרה'? יש יצר הרע, והעצה היא ספרי המוסר, כמו שאמרו חז"ל בראתי לו תורה תבלין, שהתורה היא תבלין נגד היצר הרע, וכתב במשנה ברורה סימן א' שהתבלין הוא תורת היראה, ספרי יראת שמים הם התבלין ליצר הרע.

ו'תבלין' פירושו, שיש בזה גם טעם! יש טעם ומתיקות בספרי המוסר ויש טעם ומתיקות ביראת שמים, כל הדברים החיוניים ביותר יש בהם מתיקות, וכמו בצרכי הגוף שיש טעם באוכל, כך גם בצרכים הרוחניים של האדם יש טעם, ודברי תורה מתוקים מדבש, ונמשלו ליון ולמים, לדבש ולחלב, וכך גם ספרי המוסר הם דברי תורה, והם התבלין שמועיל באופן ישיר נגד היצר הרע, וזה נקרא 'בא ליטרה'.

ובזכויות האלה בעזרת השם יוכלו נציגי 'דגל התורה' להצליח במעשים הטובים.

לעילוי נשמת הגאון

רבי **יעקב משה שורץ** זצ"ל

בן ר' **בונם** זצ"ל

נלב"ע ר"ח מנ"א תשס"ט - תנצב"ה

לעילוי נשמת רבי **שמואל**

ב"ר **יצחק אפשטיין** זצ"ל

איש אמונם של גדולי ישראל

נלב"ע ד' מנ"א תשע"ג - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרה"ג

רבי **יהודה יצחק אדלר** זצ"ל

בן יבלחט"א הגאון רבי **קלמן** שליט"א

נלב"ע ג' מנ"א תשע"ט - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית

מרת **חיה אדלר** ע"ה

בת החבר ר' **רפאל מרדכי בר** זללה"ה

נלב"ע ה' מנ"א תשע"ה - תנצב"ה

הופיע ויצא לאור **קינות** לתשעה באב עם **מאמרים** בענייני אבלות המקדש מבית **"בנתיבות ההלכה"**

ניתן להשיג במחיר מסובסד בעמדות המכירה של י. בלוי בבתי הכנסת ובמשרדי והגית 02-5868454